

Р. А. Кубанов

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
e-mail: kubanov12@rambler.ru

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядається процес управління системою якості професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Автор вважає, що вищий навчальний заклад, будучи освітньо-соціальною організацією, відповідає основним властивостям системи. Визначено, що в університеті, як організаційно-освітню систему, входять інститути й факультети, кафедри інститутів і факультетів, професорсько-викладацький склад, студенти. Взаємини й взаємозв'язок між даними елементами, що визначають структуру ВНЗ, є основою для системи організації ієрархічного керування в освітньому закладі. Установлено, що процес забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей ґрунтується на існуючій системі управління кафедрами й структурними підрозділами ВНЗ, здійснюється керівниками відповідних рівнів і педагогічним колективом у межах прав і посадових обов'язків. У висновках зазначено, що взаємопов'язаність всіх елементів (рівнів) такої складної і багаторівневої системи, як вищий навчальний заклад, безумовно впливає на якість кінцевого результату діяльності ВНЗ – якість професійної підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей. Саме тому, застосування системного підходу дасть змогу підвищити якість освітніх, науково-інноваційних процесів і забезпечити конкурентоспроможність ВНЗ та його випускників на ринку освітніх послуг.

Ключові слова: системний підхід, вищий навчальний заклад, університет, студенти, майбутні фахівці, система якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Суттєві зміни в системі освіти та вищої освіти зокрема в багатьох країнах, які ми спостерігаємо зараз, не відбулися самі по собі, під впливом рішень урядів та міністрів. У суспільних відносинах, політичному устрої, змісті науково-технічного розвитку в середині 80-х років ХХ століття відбулась кардинальна перебудова, яка вимагала пошуку нових підходів до підготовки фахівців з вищою освітою, здатних вирішувати глобальні проблеми людства, відповідально ставитись до життя та професійної діяльності. У цей період виникає чітке розуміння про нерозривний зв'язок між якісною освітою та підвищенням добробуту в суспільстві завдяки економічному зростанню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми окремих аспектів проблеми забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлені в багатьох дослідженнях провідних вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких варто виділити таких: В. Вербець [2], П. Єгоров [8], М. Пучков [12], С. Сєрьогін і Ю. Шаров [17], О. Смагіна [18], О. Степанова і А. Велігура [20], Т. Клебанова і Р. Яценко [6], Т. Клебанова, В. Грачов, О. Зима, Р. Яценко, О. Баликов [7] та ін.

Мета статті – розглянути процес управління системою якості професійної підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищий навчальний заклад, будучи освітньо-соціальною організацією, відповідає основним властивостям системи: 1) цілеспрямованості (мети в області якості); 2) складності (безліч структурних підрозділів і складність їх взаємозв'язку); 3) подільності (освітня, науково-дослідна, навчально-методична, господарська діяльність); 4) цілісності (спрямованість дій структурних підрозділів підпорядковане єдиним цілям); 5) різноманіттю елементів і розбіжності їхньої природи (різні види діяльності мають свою функціональну специфічність і автономність); 6) структурності (взаємозалежність і взаємозв'язок між підрозділами згідно ієрархічних рівнів). Використання системного підходу до управління освітньою організацією полягає, передусім, в розгляді її взаємозв'язаних елементів та обліку впливу зовнішнього середовища і зворотного зв'язку на ефективність їх діяльності. Таким чином, найбільш раціональним підходом до управління якістю послуг в освітній організації, що відповідає вимогам сьогоденної практики є системний підхід [3; 11].

Ми розглядаємо погляд на зазначену проблему В. Федорова [23]. Науковець вважає, що в університеті, як організаційно-освітню систему, входять інститути й факультети, кафедри інститутів і факультетів, професорсько-викладацький склад, студенти. Взаємини й взаємозв'язок між даними елементами, що визначають структуру ВНЗ, є основою для системи організації ієрархічного керування в освітньому закладі. При такому підході кожна з перерахованих вище складових ВНЗ являє собою підсистему керування, яка в ієрархії всієї системи керування відповідає певному рів-

ню [23, с.192]. Слід підкреслити, що головна мета функціонування університету – це якість професійної підготовки студентів-випускників на «виході» з навчального закладу. Досягнення цієї мети забезпечує організаційно-освітня система ВНЗ за допомогою тісного взаємозв'язку між вищезазначеними елементами, на рівні кожного із них здійснюється професійне становлення майбутніх фахівців.

При виділенні основних компонентів (рівнів) управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ в увагу прийняте положення про те, що якість освітньої системи відображає успішність реалізованого в ній освітнього процесу, це є основою для визначення якості професійної підготовки студентів.

Перший рівень системи керування якістю – ВНЗ. Напрямки, що забезпечують якість діяльності суб'єкта на даному рівні, визначаються виходячи з необхідності реалізації Державного освітнього стандарту, а також концепції розвитку професійної освіти й програми розвитку університету. Для реалізації даних документів необхідно забезпечити відповідне функціонування університету як освітньої системи [21, с.48]. Доцільно представити напрямку такої діяльності за схемою «вхід», «функціонування» і «вихід».

Тоді на «вході» ВНЗ як суб'єкт керування забезпечує чіткість організаційної структури функціонування університету, визначення спеціальностей (напрямоків) підготовки, а також рівень реалізації освітніх програм, розробку змісту освітніх програм, що відповідають вимогам державного стандарту, визначеність структури освітнього процесу, якісний склад професорсько-викладацького корпусу, матеріальні й педагогічні умови забезпечення освітнього процесу, основні напрямки й зміст діяльності факультетів (інститутів) по реалізації прийнятої концепції освітнього розвитку ВНЗ.

Спираючись на дослідження О. Глузмана [3], І. Медведєва [11] вважаємо, що в площині «функціонування» реалізуються освітня, наукова й науково-методична, організаційно-управлінська й контрольна діяльність університету, кожна з яких наповнена відповідним змістом.

Освітня діяльність містить у собі реалізацію освітнього процесу, оперативний і системно-підсумковий аналіз, оцінку досягнення якісних параметрів за результатами сесій, захисту дипломних робіт і поточних контрольних випробувань. Крім того, здійснюється загальна координація діяльності інститутів і факультетів по забезпеченню функціонування освітнього процесу, узагальнений аналіз і оцінка відповідності створюваних на факультетах педагогічних умов вимогам державного освітнього стандарту, а також аналіз і оцінка змісту й рівня реалізованих професійно-освітніх програм.

Наукова й науково-методична діяльність складається з наступних основних видів: організації досліджень за актуальними проблемами професійної освіти, а також у предметних областях, відповідних до профілю підготовки фахівців; організації досліджень по виявленню стану якості освітньо-

го процесу; розробки нормативної й інструментальної бази оцінки якості освітнього процесу; координації наукових досліджень у підрозділах університету; забезпечення науково-методичного супроводу освітнього процесу; підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру, докторантуру; забезпечення процесу підвищення науково-педагогічної кваліфікації викладачів університету; організації наукових конференцій в університеті; створення дослідницьких лабораторій, центрів, інститутів.

Організаційно-управлінська й контрольна діяльність забезпечує супровід освітнього процесу через створення й функціонування на постійній основі вченої, науково-методичної й науково-технічної ради університету, визначення функціонально-управлінських повноважень і координацію діяльності в організаційній структурі університету, а також її вдосконалення. Дана діяльність включає заходи, пов'язані з аналізом і оцінкою виконання прийнятих у ВНЗ рішень, ефективності діяльності організаційних структур університету та інше [15, с.62-63].

На «виході» університет здійснює підготовку до випуску майбутніх фахівців, організацію роботи державних екзаменаційних комісій, аналіз і оцінку якості підготовки фахівців, а також аналіз і оцінку якості діяльності університету [1, с.38].

Отже, діяльність університету щодо розвитку якості професійної освіти можливо поділити за наступними напрямками. Серед них, упровадження інноваційної моделі розвитку ВНЗ; розробка нового бачення моделі фахівця-економіста; розробка нових освітніх стандартів і освітніх програм; визначення інноваційної політики в області професійної освіти, що полягає в розробці нових принципів функціонування й розвитку системи підготовки економічних кадрів, концепції підготовки фахівців у ВНЗ і програми розвитку університету. До перспективної діяльності відноситься інноваційне проектування нової структури спеціальностей, змісту нових навчальних планів і освітніх програм, нової структури управління у ВНЗ.

Другий рівень керування якістю у ВНЗ – факультет (інститут). За дослідженням П. Єгорова [19], основне завдання полягає в забезпеченні й розвитку якості процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, що реалізується в декількох напрямках і включає наступні види діяльності: навчально-виховну, науково-методичну, науково-дослідну, організаційну, забезпечення необхідної кваліфікації професорсько-викладацького складу й відповідної матеріально-технічної бази навчального процесу.

Структура й особливості діяльності факультету або інституту в умовах функціонування ВНЗ розглядали В. Вербець [2], П. Єгоров [8], М. Пучков [12]. На основі аналізу зазначених праць ми визначаємо наступні напрямки діяльності факультету або інституту в складі окремого ВНЗ.

У зміст навчально-виховної діяльності входить: визначення переліку спеціальностей і напрямків підготовки, реалізованих на факультеті; забезпечення гуманітарного, загально-професійного, спеціального й інших циклів підготовки відповідними навчальними планами спеціальностей; реалізація всіх форм лекційних, лабораторно-практичних навчальних занять, практик, іспитів, заліків; організація системи виховної роботи й випуску фахівців, аналіз і оцінка їх підготовки. Сюди ж можна віднести загальну координацію діяльності кафедр по забезпеченню функціонування освітнього процесу, постійне відстеження відповідності кафедральних освітніх систем вимогам державного освітнього стандарту й прийнятої в університеті концепції розвитку професійної освіти, а також оцінка якості результатів навчальної діяльності кафедр.

Навчальна й науково-методична діяльність на рівні факультету передбачає організацію науково-методичних досліджень по проблемі забезпечення якості навчального процесу; розробку комплексу навчально-програмної документації для всіх спеціальностей за якими ведеться підготовка; організацію розробки й відновлення навчально-методичного забезпечення всіх дисциплін, що викладаються викладачами всіх кафедр, а також видання навчально-методичної літератури. У дану діяльність включено забезпечення функціонування методичних комісій і рад.

Науково-дослідна діяльність, що забезпечує науковий фундамент освітнього процесу, включає в себе: визначення тематики наукових досліджень у рамках наукових напрямків, розроблювальних в університеті; активне залучення професорсько-викладацького складу й студентів до участі в наукових дослідженнях з різних проблем прикладного й фундаментального характеру; аналіз і оцінку ефективності наукових досліджень і рівня використання їх результатів у навчальному процесі; організацію науково-методичних конференцій, наукових семінарів.

Організаційна діяльність на даному рівні управління має безпосередній вплив на: загальну координацію функціонування кафедр, визначення й відновлення змісту функціональних повноважень організаційних структур факультету (інституту), аналіз і оцінку ефективності діяльності організаційних структур факультету, забезпечення роботи вченої ради й інших організаційних структур.

Забезпечення якості професорсько-викладацького складу здійснюється шляхом реалізації планів підвищення кваліфікації й підготовки кадрів через аспірантуру й докторантуру, складених з урахуванням результатів аналізу й оцінки фактичного рівня науково-педагогічної кваліфікації викладачів.

Матеріально-технічне забезпечення навчального процесу на основі аналізу й оцінки якості аудиторного фонду припускає оснащення навчальних лабораторій і аудиторій сучасними технічними засобами, а також створення нових аудиторій і лабораторій.

Отже, зміст діяльності факультетів (інститутів) щодо забезпечення якості освітнього процесу включає: розробку концепції, програми розвитку факультету або планів розвитку освітніх послуг; роботу з відкриття нових спеціальностей, відновлення змісту освіти й удосконалення освітнього процесу. На розвиток якості професійної підготовки майбутніх фахівців впливає спрямоване розширення тематики науково-дослідної діяльності на факультетах, удосконалення організаційно-управлінської взаємодії окремих структур підрозділу ВНЗ.

На рівні кафедри здійснюються паралельно з управлінням на рівні факультету наступні види діяльності: навчально-виховна, науково-методична, науково-дослідна й організаційна, діяльність по комплектуванню професорсько-викладацького складу й забезпеченню матеріально-технічного оснащення навчального процесу.

Аналіз монографії «Інформаційні технології в роботі кафедри» дозволяє констатувати, що в узагальненому виді зміст діяльності кафедри по забезпеченню якості викладання навчальних дисциплін представляється наступним. У частині навчально-виховної діяльності здійснюється визначення змісту освіти і проведення різних форм навчальних занять, запланованих у системі їх викладання. Зокрема, передбачено: реалізація комплексу додаткових освітніх послуг, моніторинг якості діяльності викладачів кафедри, організація випуску фахівців, аналіз і оцінка якості їх підготовки на кафедрі (для випускаючих кафедр) [5, с.21-23].

Діяльність кафедри ВНЗ вивчали С. Серьогін і Ю. Шаров [17], О. Смагіна [18], О. М. Степанова і А. Велігура [20], Т. Клебанова і Р. Яценко [6], Т. Клебанова, В. Грачов, О. Зима, Р. Яценко, О. Баликов [7]. Розгляд досліджень сучасних учених дає нам право визначити й розглянути загальні напрямки діяльності окремої кафедри в освітньому просторі університету.

У науково-методичну діяльність входять наступні напрямки: забезпечення повного методичного оснащення дисциплін, що викладаються викладачами кафедр; розробка системи комплексної оцінки якості навчального процесу, методичний аналіз системи викладання дисциплін і проведення навчальних занять, організація роботи методичних семінарів з обговорення нових технологій, форм і методів навчання, що реалізують основні положення концепції розвитку професійної освіти.

Науково-дослідна діяльність на кафедрі пов'язана з реалізацією тематичних планів наукових досліджень університету, залученням студентів до науково-дослідної роботи, участю в наукових конференціях і семінарах різного рівня.

Забезпечення необхідного рівня науково-педагогічної кваліфікації викладачів на кафедрі здійснюється шляхом навчання в інститутах і на факультетах підвищення кваліфікації, стажування в наукових центрах і інших освітніх установах, а також при виконанні дисертаційних досліджень у рамках аспірантури, докторантури. Кафедра також забезпечує матеріально-технічну оснащеність навчальних дисциплін необхідним лабораторним устаткуванням, педагогічними засобами, навчальними класами з комп'ютерною технікою, навчальною, методичною й довідковою літературою.

На рівні «викладач» діяльність системи управління якістю підготовки майбутніх фахівців включає реалізацію функцій, пов'язаних з виконанням навчальної, навчально-методичної, науково-дослідної, організаційно-методичної й виховної роботи. Основним об'єктом управління якістю для викладача є система викладання навчальної дисципліни.

У частині навчальної роботи зміст діяльності викладача – це реалізація всіх форм навчальних занять, включених у систему викладання дисципліни, організація якісної навчально-пізнавальної діяльності студентів на кожному занятті, включаючи їх мотивацію й забезпечення активності навчання, контроль знань і вмінь на заняттях, своєчасне коректування якості засвоєння знань для досягнення цілей навчання. С. Хребіна зауважує, що викладач застосовує фасилітацію для вдосконалення діяльності студентів, допомоги їм у її організації, досягненні успіхів. Він застосовує різні методики для сприяння студентам у вирішенні певних проблем. Це може бути фасилітація формування мети; фасилітація пошуку предмета пізнання; фасилітація вибору способів діяльності; фасилітація прийняття рішення тощо [24, с.179].

Навчально-методична робота викладача складається з розробки педагогічних основ системи викладання дисципліни (цілей і завдань дисципліни, системи знань і вмінь, принципів побудови змісту й технології навчання, загальної структури педагогічного процесу на заняттях) з урахуванням концепції професійної освіти й вимог державного освітнього стандарту. До даного напрямку відносяться також розробка повного методичного забезпечення, щодо використовуваних технологій навчання (конспектів лекцій, методики й змісту лабораторно-практичних занять, екзаменаційних квитків, тематики й змісту курсових, дипломних робіт і проектів, різних завдань), розробка необхідного дидактичного матеріалу для студентів (методичних рекомендацій, вказівок, алгоритмів, програм), дидактичне й технічне оснащення лабораторій і спеціалізованих навчальних аудиторій, участь у методичних конференціях і семінарах. Зокрема, В. Краєвський розрізняє три джерела методичного забезпечення навчальної діяльності викладача: 1) педагогічна наука в її концептуальній формі, представлена у вигляді теоретичних концепцій, як знання в процесі його формування; 2) педагогічна наука в її нормативній формі, як система основних загальноприйнятих положень, що опосередковані регулятивами практичної педагогічної діяльності; 3) результати власної наукової діяльності викладача, що включають також і дуже важливий методологічний аспект у формі індивідуальної рефлексії із приводу цієї діяльності [8, с.35].

Т. Равчина вважає, що науково-дослідна діяльність викладача пов'язана з дослідженнями проблем предметної області кафедри, з активним залученням студентів до наукової творчості й керівництвом роботою наукових студентських кружків і шкіл, з підвищенням наукової кваліфікації через докторантуру й аспірантуру, стажування в науково-дослідних центрах і лабораторіях, з участю в українських, регіональних і внутрішньо-університетських наукових конференціях і семінарах, з написанням наукових праць різного рівня [16, с.20].

Особливу роль у педагогічній діяльності викладача грає організаційно-методична і виховна робота. За дослідженням М. Гур'єва в організаційно-методичну діяльність викладача входить профорієнтаційна робота, участь у засіданнях кафедри та у діяльності рад і комісій різних рівнів і напрямків, взаємодія з освітніми установами при проведенні предметних олімпіад і конкурсів, виконання робіт з доручення кафедри. Виховна робота викладача включає ре-

лізацію виховних функцій у процесі викладання навчальної дисципліни, постійну роботу, спрямовану на формування індивідуальності студента, розвиток у ньому професійних якостей, особистісного світогляду, морально-етичних сторін особистості, участь у виховних заходах зі студентами, роботу як куратора навчальної групи [4, с.10].

На рівні управління «студент» виступає об'єктом, якістю його навчально-пізнавальної діяльності. У цьому випадку особливе значення має особиста зацікавленість студента в забезпеченні й розвитку якості своєї підготовки. Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельникова вважають, що це визначається засвоєнням змісту професійної освіти, укладеного в навчальних планах і програмах навчальних дисциплін [10, с.28].

Правомірно вважати, що якість навчально-пізнавальної діяльності студента складається із сукупності якостей його роботи з освоєння навчальних дисциплін на різних рівнях ступеневої освіти. На основі аналізу дослідження А. Прокопенка [6], канал забезпечення якості навчально-пізнавальної діяльності студента можна описати за такими напрямками: мотивація до навчання, підготовка до занять, активна розумова діяльність по осмисленню, усвідомлення навчального матеріалу, його застосування в новій ситуації при розв'язанні більш складних професійно орієнтованих завдань і проблем, самоаналіз, самооцінка й самокорекція навчально-пізнавальної діяльності на наступних етапах навчання, участь у науково-дослідній роботі, активна навчально-професійна діяльність у процесі проведення практики, участь у предметних олімпіадах, конкурсах студентських робіт і таке інше.

Канал розвитку якості професійної підготовки майбутніх фахівців залежить від діяльності студентів по вдосконалюванню якості своєї навчальної роботи. Така робота може містити в собі наступні види діяльності: підвищення рейтингу, додаткове освоєння нових методів і технологій професійної діяльності, одержання додаткових освітніх послуг, відвідування факультативних занять, участь у науково-дослідній роботі. Реалізація перерахованих вище відповідних видів діяльності спрямована на забезпечення й удосконалювання освітнього процесу у ВНЗ, що дозволяє підтримувати необхідний рівень якості професійної підготовки майбутніх фахівців і підвищувати його [6, с.63-65].

О. Туголукова підкреслює, що таким чином, сформується зовсім інший фахівець незмірно більш високого, глобального рівня мислення, підготовки й досвіду, це можливо, якщо професійна підготовка майбутніх фахівців буде опиратися на добре налагоджену систему надбаних загальних і спеціальних знань, реалізованих методик, в основу яких покладені принципи фундаментальності, системності, взаємозв'язок теорії й практики [22, с.27].

Важливим є питання щодо здійснення керівництва на всіх рівнях функціонування системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах ВНЗ.

Є. Міщенко і С. Пономарьов [13] зазначають, що система управління якістю у ВНЗ, орієнтована на надання освітніх послуг, має ієрархічну структуру керівництва на всіх рівнях.

1. Вище керівництво ВНЗ, що включає в себе Вчену раду, ректора, ректорат, проректорів. Ректор і проректори здійснюють керівництво і забезпечують функціонування системи, працюють над її поліпшенням на основі: результатів особистого моніторингу, оцінки процесів та їх результатів; результатів внутрішніх і зовнішніх аудитів (перевірок); відомостей про результативність і ефективність функціонування процесів системи якості професійної підготовки майбутніх фахівців, надаваних керівниками підлеглих їм підрозділів.

2. Керівництво верхнього рівня, що включає до свого складу директорів інститутів, деканів факультетів, керівників великих центрів і відділів. Ці керівники здійснюють керування підлеглими їм підрозділами на основі: особистого моніторингу й виміру процесів (освітніх послуг); результатів внутрішніх і зовнішніх аудитів (перевірок); планів заходів щодо поліпшення управління процесами системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців в підлеглих їм підрозділах.

3. Керівництво середнього рівня, що включає до свого складу завідувачів кафедр, начальників відділів, керівників центрів і лабораторій. Ці керівники здійснюють безпосереднє керування діяльністю підлеглих їм викладачів, співробітників і інших керівників нижнього рівня на основі моніторингу й виміру процесів, результатів внутрішніх аудитів (перевірок). Щокварталу керівники середнього рівня надають вищому керівництву свої звіти про функціонування системи якості й необхідності її поліпшення.

4. Керівництво нижнього рівня, що включає до свого складу професорсько-викладацький, інженерно-технічний і навчально-допоміжний персонал, керівників лабораторій, секторів, груп, комендантів, що здійснюють безпосереднє керування виконанням діяльності в ході надання освітніх послуг і при виробництві інших видів продукції [13, с.4-8].

М. Гур'єв підкреслює: «Уся структура й сукупність адміністративних співробітників ВНЗ від ректора до фахівців, що здійснюють навчально-виховний процес на своєму робочому місці й ділячці діяльності, забезпечує якість педагогічного процесу й включена в нього» [4, с.9]. Отже, процес забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців ґрунтується на існуючій системі керування кафедрами й структурними підрозділами ВНЗ, здійснюється керівниками відповідних рівнів і педагогічним колективом у межах прав і посадових обов'язків (див. *табл. 1*).

Таблиця 1

Керуючі впливи на систему забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців

Рівень	Керуючий вплив
Ректор	Зміна освітнього процесу для підвищення якості підготовки фахівців
Проректор	Корекція навчального процесу, контроль виконання навчальних планів і графіків навчального процесу
Декан	Контроль виконавської дисципліни як з боку викладачів, так і студентів
Завідувач кафедри	Вплив на кадрову політику, виконання обов'язкових нормативів, у тому числі в області навчально-методичного забезпечення
Викладач	Зміни в методиці викладання дисципліни й системі оцінки знань студентів
Студент	Формування позитивних і негативних відкликів, допомога в формуванні основних і додаткових розділів навчального курсу

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, можна зробити висновок, що взаємопов'язаність всіх елементів (рівнів) такої складної і багаторівневої системи, як вищій навчальний заклад, безумовно впливає на якість кінцевого результату діяльності ВНЗ – якість професійної підготовки майбутніх фахівців. Саме тому, застосування системного підходу дасть змогу підвищити якість освітніх, науково-інноваційних процесів і забезпечити конкурентоспроможність ВНЗ та його випускників на ринку освітніх послуг.

Напрямом нашого подальшого дослідження вбачаємо визначення сутності якості навчального процесу у вищому навчальному закладі та його складників, що дасть можливість у подальшому створити систему моніторингу якості навчального процесу у ВНЗ.

Список використаних джерел:

- Бадаян И.М. Стратегическое управление качеством профессиональной подготовки специалистов в вузе : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / И.М. Бадаян ; НОУ ВПО «Университет Российской академии образования». – М., 2009. – 44 с.
- Вербей В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у вузі: методологія, методика, організація : монографія / В.В. Вербей. – Рівне : РДГУ, 2002. – 309 с.
- Глузман А.В. Университетское педагогическое образование, опыт системного исследования : монография / А.В. Глузман. – К. : Просвіта, 1996. – 312 с.
- Гурьев М.Е. Структурообразующее значение целостного педагогического процесса в становлении и развитии образовательной среды вуза / М.Е. Гурьев // Педагогическая мастерская : научно-метод. сб. / гл. ред. И.В. Романова. – Чебоксары : ЦДИП «INet», 2014. – Вып. 2. – С. 9-12.
- Информационные технологии в работе кафедры : монография / А.Н. Бабенков, В.С. Блом, С.Д. Бодрунов, и др. ; под общ. ред. А.Г. Степанова. – СПб. : ГУАП, 2014. – 276 с.
- Клебанова Т.С. Особенности и опыт внедрения информационных технологий в управление кафедрой / Т.С. Клебанова, Р.Н. Яценко // Экономика развития : науч. журн. – 2010. – №1. – С. 100-103.
- Клебанова Т.С. Системы организации групповой работы в управлении кафедрой ВНЗ / Т.С. Клебанова, В.І. Грачов, О.Г. Зима, та ін. // Бизнес Информ : науч. журн. – 2011. – № 5. – Т. 2. – С. 92-95.
- Краевский В.В. Повышение квалификации педагога – что это значит сегодня / В.В. Краевский. – Бийск : НИЦ БИГПИ, 1996. – 58 с.
- Кусик Н.Л. Система управления качеством образовательной организации: общие и специфические характеристики / Н.Л. Кусик, С.В. Багдик'ян // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць. – Маріуполь : ПДТУ, 2011. – Т. 2. – С. 74-77.
- Матрос Д.Ш. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий и образовательного мониторинга / Д.Ш. Матрос, Д.М. Полев, Н.Н. Мельникова. – М. : Пед. общество России, 2001. – 128 с.
- Медведев И.А. Державне управління розвитком університету: теоретично-прикладний аспект : монографія / І.А. Медведев. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2011. – 220 с.
- Методическая работа в вузе : методические указания / сост. Н.П. Пучков. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 32 с.
- Мищенко Е.С. Проектирование, формирование, внедрение и практическое использование системы менеджмента качества в образовательной организации : монография / Е.С. Мищенко, С.В. Пономарев. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 96 с.
- Прокопенко А.І. Теоретичні питання оцінки якості роботи вищого навчального закладу / А.І. Прокопенко // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / редкол. : Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – Тернопіль, 2010. – № 2. – С. 56-61.
- Прокопенко С.Т. Оценка работы ВУЗа / С.Т. Прокопенко // Наука и образование. – Красноярск, 2009. – № 3. – С. 8-16.
- Равчина Т. Діяльність викладача вищої школи в контексті сучасної філософії освіти / Т. Равчина // Вісник Львівського університету : зб. наук. пр. Серія: Педагогічна, 2009. – Вып. 25. – Ч. 3. – С. 11-22.
- Серьогін С.М. Оцінювання успішності діяльності кафедр та науково-педагогічних працівників / С.М. Серьогін, Ю.П. Шаров // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во «ДокНаукаДержУпр», 2010. – № 2. – С. 22-27.
- Смагіна О.О. Критерії ефективності діяльності випускної університетської кафедри [Електронний ресурс] / О.О. Смагіна // Науковий вісник Донбасу : електронне наук. вид. – 2013. – № 2. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN22/index.htm>
- Справочник абитуриента учетно-финансового факультета / под ред. д-ра экон. наук, проф. П.В. Егорова. – Донецк : ДонНУ, 2011. – 64 с.
- Степанова О.М. Дослідження діяльності структурних підрозділів ВНЗ з використанням CASE-засобів [Електронний ресурс] / О.М. Степанова, А.В. Велигура // Науковий вісник Донбасу : електронне наук. вид. – 2009. – № 1. – Режим доступу: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN7/index.htm
- Технологическое образование: проблемы и перспективы взаимодействия вуза и школы : коллективная монография / отв. ред., автор-сост. П.А. Петряков ; НовГУ имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2008. – 288 с.
- Туголукова А.Ю. Проблемы подготовки современных специалистов экономического профиля / А.Ю. Туголукова // Педагогическая мастерская : научно-метод. сб. / гл. ред. И.В. Романова. – Чебоксары : ЦДИП «INet», 2014. – Вып. 2. – С. 26-27.
- Федоров В.А. Профессионально-педагогическое образование: теория, эмпирика, практика : монография / В.А. Федоров. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 2001. – 330 с.

24. Хребина С.В. Организационная психология образования: феноменология и концепция развития : монография / С.В. Хребина. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 2007. – 288 с.

Р. А. Кубанов

Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко

УПРАВЛЕНИЕ СИСТЕМОЙ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

В статье рассматривается процесс управления системой качества профессиональной подготовки будущих специалистов в высшем учебном заведении. Автор считает, что высшее учебное заведение, будучи образовательно-социальной организацией, отвечает основным свойствам системы. Определено, что в университет как организационно-образовательную систему входят институты и факультеты, кафедры институтов и факультетов, профессорско-преподавательский состав, студенты. Взаимоотношения и взаимосвязь между данными элементами, которые определяют структуру высшего учебного заведения, является основой для системы организации иерархического управления в образовательном заведении. Установлено, что процесс обеспечения качества профессиональной подготовки будущих специалистов основывается на существующей системе управления кафедрами и структурными подразделениями высшего учебного заведения, осуществляется руководителями соответствующих уровней и педагогическим коллективом в пределах прав и должностных обязанностей. В выводах указано, что взаимосвязанность всех элементов (уровней) такой сложной и многоуровневой системы, как высшее учебное заведение, безусловно влияет на качество конечного результата деятельности образовательной организации – качество профессиональной подготовки будущих специалистов. Именно поэтому, применение системного подхода даст возможность повысить качество образовательных, научно-инновационных процессов и обеспечить конкурентоспособность университета и его выпускников на рынке образовательных услуг.

Ключевые слова: системный подход, высшее учебное заведение, университет, студенты, будущие специалисты, система качества профессиональной подготовки будущих специалистов.

R.A. Kubanov

Luhansk Taras Shevchenko National University

QUALITY MANAGEMENT SYSTEM TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN HIGHER EDUCATION SCHOOL

This article discusses the management of the quality system of training future professionals in higher education. The author believes that the institution of higher education, as educational and social organization that meets the basic properties of the system. Determined that the university as an organizational and educational system consists of institutions and faculties, departments and faculties of institutions, faculty and students. Relationships and interrelation between the data elements that define the structure of higher education is the basis for a hierarchical organization of control in the educational institution. Found that the quality assurance process of training future specialists based on the existing management system of departments and structural subdivisions of the higher education institution, provided appropriate levels of managers and teaching staff within the rights and duties. The findings indicated that the interrelatedness of all elements (levels) of such a complex and multi-level system as a higher education institution, certainly affect the quality of the end product of an educational organization – the quality of training of future specialists. That is why a systematic approach will allow to improve the quality of education, research and innovation processes and ensure the competitiveness of the university and its alumni in the education market.

Key words: systematic approach, higher education school, university, students, future professionals, quality system training of future specialists.

Отримано: 11.04.2014

УДК 53(07)

О. С. Кузьменко

Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету
e-mail: Kuzimenko12@gmail.com

ВИВЧЕННЯ СИМЕТРІЇ СЛАБКИХ ВЗАЄМОДІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті аналізується та розглядається симетрія, яка покладена в основу сучасних фізичних теорій. Симетрія виявляє взаємозв'язок фізичних законів, спрощує розуміння складних процесів, що протікають у мікросвіті та розглядаються в фізиці. У сучасній фізиці виявлено певний взаємозв'язок фізичних законів і принципів симетрії. Симетрію доцільно розглядати як основу опису об'єктів та процесів у макро- та мікросвіті. Слід звернути увагу на такі актуальні питання, що пов'язані з теорією симетрії в сучасних фізичних теоріях, заснованих на об'єднанні фундаментальних взаємодій. Розглянуто вивчення симетрії слабких взаємодій у процесі вивчення фізики студентами вищих навчальних закладів.

У статті розглянуто завершену теорію Е. Фермі про бета-розпад з участю частинки Паулі, яку назвали «нейтрино». Згідно зазначеного, можемо констатувати те, що ознайомлення та вивчення студентами даного поняття сприятиме формуванню сучасного наукового мислення, а також забезпечуватиме систематизацію знань з фізики та формування наукового світогляду.

Ключові слова: симетрія, закони збереження, фізичні закони, фізика.

Постановка проблеми. Проблема розвитку та вдосконалення фізичної освіти є однією з центральних. Актуальним завданням сучасної дидактики фізики, як педагогічної науки є пошук шляхів і засобів, які мають бути ефективними до практичного використання під час вивчення теоретичних досліджень.

Курс фізики, який вивчається студентами Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету (КЛА НАУ) на першому курсі є базовим для підготовки операторів складних систем (ОСС) та є основою таких дисциплін: «Основи аеродинаміки та динаміки польоту», «Основи радіоелектроніки та АСУ польотами», «Теоретична механіка», «Основи електротехніки та електрообладнання ПС та аеродромів» та ін.

Слід відзначити, що одним із напрямків реформування фізичної освіти у вищих та в загальноосвітніх навчальних закладах є посилення її методологічної спрямованості. Рівень сформованості знань в студентів з фізики визначається засвоєнням фундаментальних фізичних понять, законів, теорій та принципів.

У сучасній фізиці виявлено певний взаємозв'язок фізичних законів і принципів симетрії. Можна розглядати симетрію як основу опису об'єктів та процесів, як у макро-, так і в мікросвіті. Особливо актуальні питання, пов'язані з теорією симетрії в сучасних фізичних теоріях, заснованих на об'єднанні фундаментальних взаємодій, тому що в сучасній теорії елементарних часток концепція симетрії відіграє важливу роль.

На нашу думку варто сформулювати у студентів під час навчання фізики цілісне уявлення про дану науку, відповідно на основі вивчення фундаментального поняття симетрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи методики навчання фізики у вищій школі закладені у роботах О.І. Бугайова, С.У. Гончаренко, І.М. Кучерука, М.Т. Мартинюка, Л.І. Осадчука, Б.А. Суся, М.І. Шуга та ін.

Загальнонаукові категорії симетрії і асиметрії розглядалися в роботах В.С. Готта, Ф.М. Землянського, світоглядні питання в контексті теорії симетрії розглянуті Р.М. Ганієвим [2], проблемі симетрії у фізиці присвячені роботи Дж. Еліота, П. Добера [3], В.В. Мултановського, який розглядає симетрію у класичній механіці [7], І.З. Ковальова (розгляд си-